

L'InvLC troba «per privilegis del S. Rey» a. 1317, «i feren escriure totz los privileges, gràcies ---», 1312; 1298, i posteriorment fins a 1419 se'n compten altres 16 de -egi i 28 de -ege, la meitat d'aquests, amb *fg*.

També hi ha formes semblants en el *Cartoral* de Vilafranca de Conflent; i en gascó: aran. *prüalèghe* (1926); (en el *Cartoral*) els «Còssols de Vilafrancha --- feren transladar los privileges atorgatz a la vila», f° 1r, «aquest privilege conté ---», «aquest priviletge conté ---» (f° 1v, 3r), i passim, però sempre amb -e final (mai -i): és visible la contaminació per part del sufix -atge. Igual a l'Alt Pallars: «privaleges, franqueses e libertatz que són en la val d'Aneu» a. 1408 (RFE iv, 28). *Privilegiar* [DTo. 1647]; *privilegiat* [id.]; *privilegiatiu* [Lab. 1840].

Prixa, V. *prémer* Pro, V. *prou*; contracció de *però*, molt estesa en la llengua oral Pro, preposició sàvia presa del ll. *prō* 'per, a favor, en pro de': *Comissió pro damnificats*; *treballar en pro dels ideals*

PROA, d'una antiga forma romànica *PRŌDA (fins avui mantinguda a Itàlia), resultant d'una dissimilació del ll. PRŌRA id. (aquest, pres del gr. *πρώρα*). □ 1.ª doc.: S. XIII.

«Quant fo entre ora nona e vespres, enfortís la mar, pel creximent del vent; e fé tanta de mar que en la terça part de la galea de part de *proa*, que passava dessús la aygua, de les grans ondes de la mar, cant venien», Jaume I (§ 56, Ag., p. 92); «un mariner molt destre que havia en la nau --- pres moltes cordes que havia en la nau, e féu-ne un filat, a manera de exàvega que porten la palla; e, del castell de popa fins a la *proa*, abraçat lo arbre, posà aquelles cordes, e féu-les ligar alt, que los hòmens qui dins la nau combatien, aquelles cordes --- los restauraven de ésser presos», JoMartorell (Ag. i, 290). Recollit per la tradició lexicogràfica («*proa*: *prora*», OPou, *ThPu*, 69) i d'ús general fins avui: *prōs* en els parlars orientals (StPolM, *bén de prōs*, 1925), *prōa* en els occidentals; si bé vulgarment hi ha qui diu *prōya*, d'on *prōva* a les Illes, i *prōva* val., formes vulgars allà bastant esteses; al Palmar els pescadors no diuen solament la *prōba*, en el barquet de l'Albufera, per a la d'avant, sinó *les prōbes* en plural, aplicat alhora a *proa* i *popa* (1962).

Les llengües romàniques fan suposar que, en llatí vulgar, l'hellenisme *prōra* es va canviar en *PRŌDA per dissimilació, base de la qual parteixen totes les formes romàniques; sobre les quals dono detalls en el DCEC/DECH (sobre l'it. *prua* veg.-ne alguns més de Prati, *RLiR* xix, 89-91).

DERIV.: *Proejar* [S. xv 'anar de cara al vent': «*proeje* -l temps», més cita a SENYA, Ausiàs lxxv, v. 24]. *Proejar*, partint de la idea de 'navegar amb el vent de *proa*' pren el sentit de 'fer bordades fortes', cf. *decaure* (Penya d'Eivissa, 1963).

Proer 'mariner de *proa*' [S. XIII; Cròn. de Desclot, NCL. iv, 53.18, *Consolat de Mar*]: senyor de nau --- qui menarà ab si --- lo notxer a cosiment ['sense haver pactat la paga prèviament'] --- de donar de loguer al notxer, axí com pendrà lo millor *proer* de la nau o

altre dels cominals», «si l'escrivà va a cosiment, ell li deu donar de loguer axí com a un *proer* dels cominals que hi sien» (§§ 181, 15, Pard., pp. 204, 68); del català manllèva *proel* el cast. [1599, *proer* ja c. 1250].

Prois, que no designa precisament una «amarra de *proa*» (definició errònia dels diccs. Bulbena i Dfa.), sinó una amarra que subjecti la nau a la costa (per *proa*, i tant o més sovint per *popa*). No és derivat de *proa* ni del ll. *prora*, sinó alteració del ll. *prūmnesium*¹ (< gr. *πρυμνήσιον* id., derivat de *πρύμνα* 'popa'), si bé la pronúncia vulgar *pronesiu* s'alterà en *PRODESJU per influència de *PRODA 'proa'. Documentat sovint en català des del S. XIII: en cas de git «pot l'escrivà la convinença scriure, axí bé com si la nau tenia *prois* en terra», *Consolat* (§§ 54, 15, 66 etc., ed. Pard., pp. 105, 69, 111); «gúmenes tortiçes; item gúmenes planes; item *prois*; it. palomeres ---», «dos grapials, un *prohis*», «una gúmera tortissa de 4 quintars, un *prohis* de tres quintars», docs. barcelonins o reials de 1354, 1398 i 1419 (Bofarull, *Ant. Marina Cat.*, pp. 80, 97, 99). I en literatura: «*prois* de plom ab què surgí la mort» formidable vers del Comanador Stela (40). «Cia, Patró, i amorra arran de platja! PATRÓ: Fermeu el cap sord a la *popa* i tu, remitger, llança el *prois* a la platja, que no cal atracar del tot», Coromines (*De plaer* --- v, en *Putxinellis*, p. 196).

La base PRODESJU donà normalment *prois* en fonètica catalana on *ɛ* + *ɪ* passa normalment a *i*. Dono més detalls sobre l'etimologia i les formes de les llengües romàniques en la nota de *EntreDL* III, 198-200, i *DECH* (PROA). Del mateix origen que el català és l'it. *prodéggio* amb variants *prodese*, *provese*, *proesi* (ja 1237, llatinitzat *proesius*, a Gènova), i el mot degué existir en el romànic dalmàtic, supervivent avui en el sbcr. *prūdijes* a Ragusa; sobre el qual, GMayer, *ARom.* vi, 251, i la important nota de Skok, *ZRPb.* LVII, 1937, 472, coincidint amb els resultats de la meva citada nota de 1936, que no conegué. Les altres formes romàniques són totes evidentment manllèvades del català: port. *proyz* (S. xv), oc. *proui(s)* [1253], fr. *prohis* [1527], cast. *prois* [1430]. No ha existit una variant *proissa* que alguns diccs. (DAg., Lab.) dedueixen erròniament d'un passatge cat. antic, on hi ha *prohisses* (m.), plural de *prohis*.

DERIV.: *Proissar*. De *proa*: *aproar*, *emproar*.

¹ *Prūmnesius* en Lucili; en St. Isidor la variant vulgar, un poc més alterada per una etim. pop. grega, que hi introduí el gr. *προς* = ll. *ad*: «*prosnesium*: funis quo navis in litore ligatur, ad palum», *Etym.* XIX, iv, 6.

Proàngol, V. *preàmbul* (AMBULAR) *Proavi*, V. *avi* *Proavoncle*, V. *oncle* *Probabilisme*, *probabilitat*, *probable*, V. *provar* *Probanora*, V. *paltrú*

PROBATICA, pres del ll. *probaticus*, -a, -um, aplicada a una piscina on rentaven les ovelles, dites *πρόβατα* en grec, abans de sacrificar-les. □ 1.ª doc.: S. XIV, Treps.